

Evoluční kreacionismus Denise O. Lamoureux

Sabina Jesenovská

Jesenovská, S.: Evolutionary creationism by Denis O. Lamoureux. *Studia Aloisiana* 2/2020.

This article focuses on specific form of theistic evolution in this particular field called evolutionary creationism. The article shows how its author Denis O. Lamoureux differs his theory from theistic evolution moreover he demarcates evolutionary creationism from theories of concordism, god-of-the-gaps and intelligent design. Described first step allows author to continue in his attempt to unite Christian theory of creation and evolutionary theory. He employs specific way of hermeneutics while reading Bible. He believes meanings from Bible we gain reading this particular way never can oppose newest achievement in science. The main problem that must be solved on the way to the unity of evolutionary theory and Christian creationism is the contrast of disteleology and teleology.

Keywords: Lamoureux, evolutionary creationism, intelligent design, god-of-the-gaps, teleology

Úvod

Evoluční kreacionismus v podání Denise O. Lamoureux přesahuje anti-evoluční postoje zastánců tzv. inteligentního designu¹ (ID). Lamoureux upozorňuje na možnosti teleologické předurčenosti evolučního procesu, s nimiž ID nepracuje. Anti-evoluční argument inteligentního designu v jeho očích podtrhuje majestát, předvídatelnost a racionalitu zrcadlenou v přírodních procesech, které vytvářely vesmír a život napříč časem.² Na druhou stranu je pro evoluční kreacionismus nemyslitelné zavrhnout evoluční teorii jako nepravdivou, i přesto Lamoureux evoluční kreacionismus – přestože ID přesahuje – řadí pod kategorii ID, avšak s vymezením, že: „evoluční kreacio-

1 Některé rysy vesmíru a živých věcí se dají lépe vysvětlit inteligentní příčinou (zpravidla bůh), a nikoliv neřízeným procesem, jakým je přirozený výběr, tudíž tento směr prvoplánově zavrhuje evoluci.

2 LAMOUREUX, D.: *Evolutionary creation: a Christian approach to evolution*. Havertown Eugene, Or: The Lutterworth Press Wipf & Stock, 2008, s. 32.

nisté se těší z obsáhlejšího a detailnějšího argumentu pro inteligentní design³ božské existence, než jejich anti-evolučně zaměřeni křesťanští bratři a sestry.“⁴

Klasická teorie ID pracuje teorií God-of-the-gaps, jehož integraci považuje Lamoureux mírně řečeno za kontroverzní. God-of-the-gaps je komplementární teorie, v níž bůh ve světě působí jen v momentě, kdy pro něj vznikne prostor (mezera, gap). Tedy existuje-li ve vědě nějaká oblast, či jen část teorie, kterou není možné vědecky objasnit, přichází na řadu boží zásah.⁵ Tato teorie je silně apologetická a boží existence se prokazuje skrze zázrak. Postup této teorie je následující:

1. X je vlastnost světa,
2. k dispozici jsou dvě vysvětlení X: I. přírodní (biologie, věda) II. transcendentní (inteligentní design),
3. věda nenabízí žádné uspokojivé vysvětlení X,
4. proto X stvořil inteligentní designér.⁶

Moreland shledává u této teorie dvě markantní chyby: Za prvé takovýto bůh nemá příliš prostoru pro víru v něj, protože věda odpovídá na poměrně velký počet otázek.⁷ A za druhé tato teorie nedokáže rovnocenně sloučit vědu a víru. Naznačuje, že jedna ze stran vždy hraje prim.⁸ A dodávám další problematický moment, kdy je možné vysvětlovat některé fenomény skrze boží zásah a následně – v době, kdy se věda dostane na vyšší úroveň, – boží zázrak nahradit vědeckou teorií. Tedy změní-li se precedens 3. a věda najde uspokojivé vysvětlení pro vlastnost věta X, změní se v závislosti na něm výsledek 4. v opačný. Takovýto postup by na základě dosavadního vývoje vědeckých výzkumů naznačoval, že směřujeme k ateismu, což pravděpodobně není cílem teorie god-of-the-gaps ale jiných myšlenkových proudů.

Důležitý pojem, který je třeba na úvod objasnit je samotný pojem evoluční kreacionismus. D. O. Lamoureux sice na rozdíl od většiny teistických evolucionistů čerpá z teleologie inteligentního plánu, ve většině tezí se však shoduje s teistickými evolucionisty. Problém ale vidí v samotném názvu odnože – teistický evolucionismus. Důraz je kladen na evoluci a teismus působí pouze

3 Lamoureux s pojmem inteligentní design často nepracuje jako s odnoží či postojem vysvětlení vzniku světa/dokázání boží existence, ale spíše jako s odrazem teleologického chápání vývoje světa. Inteligentní design se v Lamoureuxově textu často rovná pojmu „promyšlený plán“ nežli významu, který my zahrnoval celou odnož myšlení zastánců ID.

4 LAMOUREUX, D.: *Evolutionary creatio: a Christian approach to evolution*. s. 33.

5 Lamoureux byl po jistou dobu zastáncem i této teorie. Avšak, jak sám podotýká, ve svých životopisných zápiscích, studium doktorátu na biologické fakultě tyto mezery (z angl. gap) postupně uzavíralo a tato teorie se pro něj jakožto věřícího člověka stávala méně a méně věrohodnou. Co když se jednou uzavrou všechny mezery? Kde pak bude místo pro boha?

6 PENNOCK, R.: *God of the gaps: The argument from ignorance and the limits of methodological naturalism* [online]. 2007 [cit. 2020-01-12]. Dostupné z: https://www.academia.edu/3087161/God_of_the_gaps.The_argument_from_ignorance_and_the_limits_of_methodological_naturalism s. 323.

7 MORELAND, J. P.: *Complementarity, Agency Theory, and the God-of-the-Gaps* [online]. From PSCF 49, 1997 [cit. 2020-01-12]. Dostupné z: <https://www.asa3.org/ASA/PSCF/1997/PSCF3-97Moreland.html#23>

8 MORELAND, J. P.: *Complementarity, Agency Theory, and the God-of-the-Gaps* [online].

jako adjektivum⁹ („to, co leží vedle“). Lamoureux zdůrazňuje, že stvořitelem je bůh, stvořil Zemi i evoluční proces, důraz tak má být kladen na náboženskou stránku. Ani pojem „teismus“ neshledává bezproblémovým. Šíře škály významů pojmu „teistický“ dostatečně nespecifikuje snahu „teistických evolucionistů“. Pojem odvozujeme od společného řeckého slova pro boha (theos), správná definice teistického evolucionismu má odkazovat k víře v osobního boha, jako je bůh křesťanství. Teismus se však chápe jako víra v jakéhokoli boha. Termín „evoluční kreacionismus“, který Lamoureux navrhuje a s nímž taky pracuje, odlišuje křesťany zastávající evoluci od deistů, panteistů (vše ve vesmíru je bůh), panteistů (svět je Boží tělo a bůh je světová mysl / duše), new-age pohanů (bůh je božská síla nebo entita v přírodě) a liberálních křesťanů (Ježíš je jen osvícený člověk, který nikdy fyzicky nevstal z mrtvých).

Možností, jak harmonizovat čtení (v tomto případě) bible¹⁰ s vědeckými poznatky (nejen o evoluci) je gongorismus¹¹. Tento pojem se v Lamoureuxově výkladu velmi četně objevuje, a proto je důležité si tuto pozici na úvod objasnit. Slovník Dictionary of Christianity and Science (2017) definuje konkordismus jako postoj zastávající jednotu obou knih – knihy boží a knihy přírody. Pokud budeme číst Bibli správně a přírodu vyložíme také správně, budou obě části v harmonii. Pokud náboženství neodpovídá vědě a naopak, jednu ze stran vykládáme nesprávně. Zastánci konkordismu navíc tvrdí, že v Bibli je možné najít odkazy na moderní způsob vědeckých postupů. Dříve se v písmu hledaly doslovné a konkrétní paralely k vědě, zastánci silného konkordismu, ale postupně ustupují a jsou nahrazováni umírněnou odnoží proudu, která paralely vidí méně frekventovaně a v obecnější rovině.¹² Lamoureux rozlišuje mezi několika typy konkordismu: snaží se rozlišit mezi biblí a spirituální sférou (teologický konkordismus), biblí a lidskou historií (historický konkordismus) a biblí a skutečným světem (vědecký konkordismus).¹³

Vzhledem k tomu, že první zmínka o konkordismu, která zapříčinila jeho hojnější užívání jakožto termínu pro harmonizaci vědy a Písma, se datuje do roku 1954,¹⁴ není tento termín vždy vykládán jednotně. Jako konkordismus označujeme postoje spojené s pokusem získat vědecké informace z biblických pasáží. Příkladem může být prohlášení, že kosmologie Velkého třesku je odvozena z mnoha různých veršů Starého zákona, takže bible ji učila jako první. Konkordismem (či typ B konkordismu – jak typy rozděluje Denis Alexander)

9 „However, such a word arrangement places the process of evolution as the primary term, and makes the Creator secondary as merely a qualifying adjective.“ (LAMOUREUX, D.: *Evolutionary creation: a Christian approach to evolution.*)

10 Konkordismus se pochopitelně netýká jen křesťanství ale veškerého náboženství opírajícího se o „svaté knihy“.

11 **TU CHÝBA TEXT!!!!!!**

12 MCKNIGHT, S.: *What is Concordism in Bible-Science Discussion?* [online]. 2017 [cit. 2020-01-12]. Dostupné z: <https://www.patheos.com/blogs/jesuscreed/2017/03/07/concordism-bible-science-discussion/>

13 LAMOUREUX, D.: *Evolutionary creation: a Christian approach to evolution*, s. 473.

14 V roce 1954 vyšla kniha *The Christian View of Science and Scripture* teologa Bernarda Ramma, kde píše o vzniku Země v šesti dnech s odkazem na konkordismus a jeho výklad.

bývá označen také postup, kdy se snažíme interpretovat biblické pasáže ve slovníku moderní vědy.

Pod pojem konkordismus však podle Alexandra spadá i diskuse obou směrů, avšak za podmínky, že autor uzná, že veškerá pravda je Boží pravdou, a proto je pro vědu a biblickou teologii zdravé a dobré, aby se zapojily do aktivního dialogu, a pokud je to možné, snažily se najít cesty, jak by se obě disciplíny vzájemně doplňovaly.¹⁵ V tom, co pod často pejorativně užívaný pojem konkordismus přesně zapadá, není lehké se zorientovat. Sám autor textu, z něhož pro hrubou orientaci čerpám, uvedl jako motivaci k napsání textu vlastní nařčení z neúmyslného konkordismu.

Lamoureux jakoukoli verzi konkordismu odmítá. Problém je však v poslední popsané definici konkordismu, pokud se za něj považuje už i pouhá diskuse vědy a víry, nebude lehkým úkolem jej obejít. Lamoureux tvrdí, že konkordismus pozbývá smyslu, protože se snaží porovnávat nesrovnatelné: bibli jakožto dokument psaný v jisté historické době a vědecké poznatky z jiné historické etapy. Jedná se o porovnávání různých kategorií, na něž se uplatňují různá pravidla, ale k této diskuzi později.

Bible byla psána starověkými pisateli, kteří měli tehdejší poznatky o vědě, které byly moderní tehdy, srovnávat je s dnešními poznatky je podle něj nesmyslné.¹⁶ „Konkordismus selhává při snaze rozpoznat a respektovat starodávnou vědu a starodávné symboly původu Země v bibli.“¹⁷ Biblické výrocky tedy neodpovídají moderní vědě, ale dobové úrovni vědy. Představme si svět za 3000 let: považujeme se za vyspělou civilizaci, ale náš pokrok je neuvěřitelně rychlý. Za předpokladu, že během té doby nenastane žádná katastrofa, představme si muzeum o roce 2000 a štítky s popisky z roku 3000 bez hermeneutického porozumění naší době, nemilosrdně srovnávané s přístroji a poznatky moderními. Bylo by takové muzeum poučné nebo výsměchem a nepochopením?

Lamoureuxova metodologie

Pro Lamoureuxovu metodologii je stěžejní správný způsob čtení bible, který pak determinuje její výklad. Jeho metoda je ve svých závěrech řekněme neprůstřelná, protože odpovědí na většinu výtek k jeho závěrům bude odkaz na správnou identifikaci žánru, který určuje různý (pak už neměnný) přístup k pasážím textu. Tedy je-li žánr rozpoznán správně, výklad textu není možné změnit.

15 ALEXANDER, D.: *The Various Meanings of Concordism* [online]. 2017 [cit. 2020-01-12]. Dostupné z: <https://biologos.org/articles/the-various-meanings-of-concordism>

16 **TU CHÝBA TEXT!!!!!!**

17 LAMOUREUX, D.: Beyond the Cosmic Fall and Natural Evil. In *Perspectives on Science and Christian Faith*, 2016, s. 48.

Základem Lamoureuxovy metodologie je správná hermeneutika a práce s kategoriemi. Náš výklad a porozumění textu v tomto případě stojí na našem rozhodnutí, kdy a jak hermeneutické porozumění použijeme (hermeneutical decisions). Lamoureux klade podmínky, za nichž lze číst jediným možným způsobem a dojít k jednomu výkladu.

1. Identifikace žánru
2. Abstrahovat vklad autora od poselství víry
3. Abstrahovat starodávné porozumění vědě od poselství víry
4. Abstrahovat starodávné porozumění historii od poselství víry

Bible je několikavrstevný spis několika autorů, v němž je stěžejní se žánrově zorientovat. Správná identifikace žánru dané pasáže diktuje způsob interpretace.¹⁸ Například přísloví a poezii budeme interpretovat jinak než kronické pasáže. Přestože je Bible dokument, který by měl být relevantní i dnes, si Lamoureux uvědomuje proměnu paradigmat (či belief) v čase. Při čtení tedy musíme vnímat rozdíl mezi inspirovanými autory a dnešním vnímáním světa, tedy rozlišovat mezi poselstvím víry a nánosem dobového literárního stylu.¹⁹ Při čtení Lamoureux zohledňuje tehdejší poznatky o světě, tedy jak daleko byla věda především, co se týče poznatků o vzniku a vzezření světa (např. heliocentrismus byl potvrzen o mnoho století později), o dobovém vnímání historie a také je zapotřebí zohlednit dobová přirovnání a symboly.

Lamoureux považuje za stěžejní práci s kategoriemi a uvědomování si rozdílů mezi nimi. Skrze kategorie třídíme vnímané vjemy, jedná se však o naučený způsob vnímání podmíněný dobou a kulturou. Je proto pro člověka zvládnutelné se naučit chápat i jiné, cizí kategorie.

Detekovat správný žánr literárního kusu v různorodosti biblických pasáží je nejdůležitějším hermeneutickým rozhodnutím, žánr diktuje interpretaci. Správné čtení Bible je tak podle Lamoureux exegetickým intelektuálním cvičením, v němž se rozhodujeme jak a kdy hermeneuticky číst, a tedy jak dané kategorie vyložit.²⁰

Žánr bible

Jak bylo předesláno v pasáži o Lamoureuxově metodologii, stěžejní je pro čtení bible a její následný výklad správná identifikace žánru. Po svých zkušenostech jako člen Kreacionismu mladé Země, který čte pasáže Genesis doslovně, došel Lamoureux k závěru, že právě v identifikaci žánru jakéhokoli textu tkví kámen úrazu pro další interpretaci. Sám zprvu Genesis, také četl

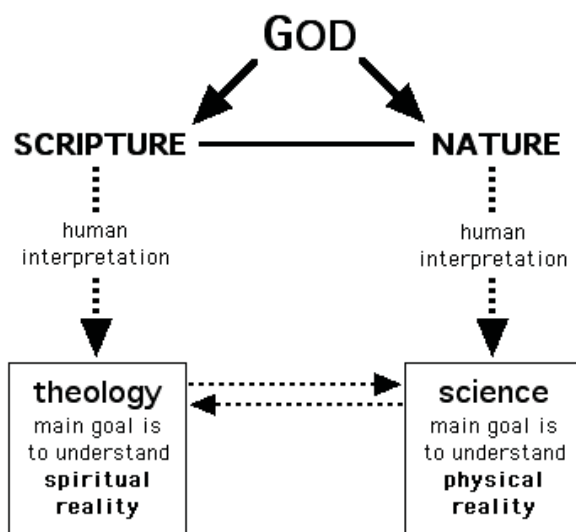
¹⁸ LAMOUREUX, D.: *Evolutionary creation: a Christian approach to evolution*, s. 167.

¹⁹ Tamt. s. 165.

²⁰ Tamt. s. 160.

doslovně, detailnějším čtením, ale zjistil, že existuje vhodnější hermeneutika než ta doslovná, která rozkryje text Genesis lépe.

Není možné, aby bible v sobě nesla jak vědecké, tak také literární prvky dneška. Nese tedy poselství neměnného zaobalené v rétorice, která se napříč historií mění. Lamoureux se snaží vyvrátit tvrzení konkordismu: „Bible a věda (především geologie a astronomie) jsou obojí spolehlivým zdrojem vědomostí o původu země a vesmíru. Bůh napsal dvě knihy: knihu přírody a písmo. Pokud je bůh autorem obou knih, musí spolu kooperovat, vykládáme-li je správně.“²¹ Lamoureux považuje za konkordismus každý pokus, který se nesnaží písmo číst z pohledu tehdejšího autora.²²

Lamoureux nepovažuje za obsah písmo (Gen 1-11) duchovní realitu (spiritual reality), ale poselství víry (message of faith). Nesprávný výklad Gen1-11 jako duchovní reality, který posléze vede k dichotomii (věda vs. víra), je způsoben nesprávnou identifikací žánru biblických pasáží. Rozdíl mezi evolučním kreacionismem a konkordismem spočívá v úrovni propojení psaného textu a interpretace do současného belief. Tedy alespoň ve formě, v jaké na evoluční kreacionismus pohlíží Lamoureux.

Bibli (Gen 1-11) identifikuje Lamoureux jako text psaný za pomoci příběhů, narace. Toto příběhy nesou svá jistá specifika. Žádný z příběhů není vědecky či historicky přesný. Lamoureux přiznává a touto historickou a vědeckou nepřesností také částečně obhajuje a vysvětluje, jak je možné, že se jednotlivé příběhy vzájemně mohou dostávat do konfliktu. Jejich obsahy

21 DAVIS, Ted.: *Old-Earth (Progressive) Creationism: History and Beliefs* [online]. Biologos, 2012 [cit. 2020-01-12]. Dostupné z: <https://biologos.org/articles/series/science-and-the-bible/old-earth-progressive-creationism-history-and-beliefs#core-tenets-or-assumptions-of-concordism>

22 Tamt.

spočívají v metafyzickém významu, který má za účel posílit lidskou komunitu.²³ Nositel významu je v textech v tomto výkladovém formátu morální. Gen 1-11 podle Lamoureux není ani knihou teologickou. Jedná se o jednotlivé příběhy, které skrze symboly vykládají svůj děj. Nedávají nám však ucelené definice základních křesťanských pojmů hřích, lidskost, stvoření, bůh etc. Jejich charakter je informativní. Teologické principy jsou podávány sporadicky v rámci starodávné symboliky.

Zároveň je důležité si při čtení uvědomit, že Gen1-11 není naprosto oproštěná od vědeckého náhledu, obsahuje také vědecké poznatky. Vědecký konkordismus však není možné uplatnit. Text pracuje s vědou na úrovni, na jaké tehdy byla. Stejně tak pracuje se starodávnou historií (propojenou se starodávnou vědou) a vědeckými poznatky.²⁴ Historie je upravena dobovými literárními konvencemi v poetickém rámci stylizovaném do mystických čísel. Historie je však velmi zkreslená a kusá. Například v Lamoureuxově výkladu tak fakticky neproběhla potopa celého světa, ale příběh pravděpodobně historicky odkazuje k několika lokálním povodním, které se skutečně odehrály.²⁵ Ačkoli takový výklad Lamoureuxovy metody ke konkordismu inklinuje, uvědomme si, že konkordismus není pružná teorie, kdežto evoluční kreacionismus má ambice být pružnou reakcí na vědecké objevy posledních let, a především reflektuje samotný proces vývoje epistémé. Konkordismus nereaguje na proces vývoje vědy, ale staticky konstatuje, jak se věci aktuálně mají.²⁶ Evoluční kreacionismus má svá pravidla a také části, které můžeme nazývat dogmatickými. Je to v podstatě další z paradigmat či belief, které si vědecký pokrok vyžádal, pružnost tkví v aktuální relevanci teorie, a její schopnosti odpovídat (podle jejích autorů uspokojivě) na aktuálně kladené otázky.

Lamoureux si představuje vývoj lidstva, jako vývoj jediného člověka. Chceme-li složitý proces vysvětlit pětiletému dítěti, patnáctiletému člověku, anebo pětadvacetiletému člověku, použijeme vždy jiný slovník a přizpůsobíme složitost vysvětlování. Budeme-li mluvit s pětiletým dítětem, pravděpodobně využijeme mnoho obrazných symbolů věcí, s nimiž je dítě již obeznámeno. Kdyby na základě této analogie došlo k sepsání v jinou dobu, Lamoureux tvrdí, že by bible byla diametrálně odlišná.²⁷ Lamoureux toto dobové vyznění připisuje autorské inspiraci Duchem svatým, který s nimi komunikoval na tehdejší úrovni, tuto přizpůsobivost době mu připisuje jako vlastnost. Jinými slovy oproštěno od náboženského slovníku: lidstvo bylo v době sepsání na vědecké a literární úrovni, jaká se v písmu odráží, přirozený vývoj lidstva tuto úroveň samozřejmě překonal, proto je možné za pomoci této hermeneutiky převádět významy z písmá.

²³ LAMOUREUX, D.: *Evolutionary creation: a Christian approach to evolution*, s. 263.

²⁴ Tamt. s. 266.

²⁵ Tamt. s. 267.

²⁶ Sr. SEELY, P.: *Concordism and a Biblical Alternative: An Examination of Hugh Ross's Perspective* [online]. Perspectives on Science and Christian Faith. 2007 [cit. 2020-01-12]. Dostupné z: <https://www.asa3.org/ASA/PSCF/2007/PSCF3-07Seely.pdf>

²⁷ LAMOUREUX, D.: *Evolutionary creation: a Christian approach to evolution*, s. 270.

Shrňme tedy, jak Lamoureux identifikuje žánr bible. Žánr definuje jako starověkou zpráva o původu (ancient origins account) Hebrejců inspirovanou duchem svatým. Nejen styl psaní, ale i historie a věda jsou v písmu starověké a inspirované starověkou orální tradicí. Popisuje vznik a původ života i vesmíru, jehož cílem je informovat.

Teleologie

Ústřední myšlenkou evolučního kreacionismu je domněnka, že existuje dichotomie, která naznačuje dvě cesty, přičemž není možné, aby se jeden člověk vydal oběma současně, resp. neexistuje cesta třetí. V této dichotomii stojí proti sobě věda vs. náboženství. Lamoureux cesty víry a vědy vnímá jako kategorie, skrze jejichž prizma vnímáme svět a jsme učení,²⁸ že není možné přijmout obě, protože jsou v konstantním boji.²⁹ Takovou dichotomii ve svém novém pohledu považuje za falešnou.

Označuje-li tuto dichotomii za falešnou, pochopitelně se bude snažit ji rozbít a to tak, že ponechá jádro obou myšlenek, a pokusí se je harmonizovat v nereduktivní celek. Problematickou pasáží v teorii evoluce pro její integraci do křesťanského přesvědčení je role „náhody“. Pro teologické smýšlení je nepřijatelná myšlenka bezcílnosti (především lidské) existence a absence záměru vzniku a života na Zemi.

Náhoda hraje v procesu evoluce ústřední roli. Anti-evolucionističtí křesťané však roli náhody téměř démonizovali. Lamoureux však podotýká, že „náhoda“ nenese žádný negativní potah. Náhodné procesy se ve světě dějí, náhodný pohyb buněk, či v kvantové mechanice například je prokázán. Rovněž člověk disponuje svobodnou vůlí, a tak jsou pro ostatní jeho akce nevyzpytatelné. Náhoda, přestože zdánlivě odporuje teleologickému zaměření světa, ve světě umožňuje boží skrytost. Náhoda se tak v božím naplánovaném programu evoluce jeví jen člověku.³⁰

O vypořádání se s dysteleologií evoluce se snaží připsáním jí jistých cílů: svět byl stvořen bohem promyšleně se záměrem a člověk byl záměrně stvořen k obrazu božímu. Podle teorie dysteleologické evoluce je však dodávání cíle a odmyšlení nahodilosti celého procesu výsledkem našeho překombinovaného domýšlení, spíše jakousi psychologickou potřebou člověka.³¹ Diskuzi o teleologii a dysteleologii celého procesu udržuje při životě nepopiratelný fakt, že vědecké metody nemohou detekovat cílenost evoluce a tím pádem

²⁸ Pojem učení je velmi důležitý. Naučené je možné změnit, vrozené nikoli.

²⁹ Henry Morris takovou představu o světě podporuje. (viz. Např. MORRIS, H.: *Biblical Creationism*, Master Books, Green Forest, 2003.)

³⁰ LAMOUREUX, D.: *Evolutionary creation: a Christian approach to evolution*, s. 100.

³¹ Tamt. s. 5.

ani potvrdit její nahodilost. Tudiž se k výsledkům můžeme dobrat pouze za pomoci myšlenkových experimentů.

Spekulace o možnostech teleologického zaměření evolučního vývoje vyvolávají diskusi o rozporuplnosti celého Lamoureuxova úsilí. Pokud věnoval tak rozsáhlé úseky své akademické práce zpochybnění interpretačních přístupů jako je konkordismus nebo teorie god-of-the-gaps, proč se najednou uchyluje k tvrzení, že pokud nemohou vědci (chce se říci zatím) relevantně argumentovat, je možné do těchto mezer dosadit boží intervenci?³²

Je s podivem, že přestože Lamoureux apeluje na důsledné hermeneutické čtení písma a precizní hermeneutický překlad, především co se vědecké stránky týče, ignoruje změnu diskurzu, v němž byla evoluce poprvé popsána, oproti aktuálnímu kulturně-vědeckému podnebí. Tedy pokud se odkazuje na Darwinovo objevení procesu evoluce, Lamoureux zdůrazňuje, že Darwin byl v rámci jeho kulturně-vědeckého diskurzu věřící člověk, a proto už v době objevení prvních poznatků o evoluci, byla evoluce vnímána jako teleologický proces. Přitom: „Úkolem moderního čtenáře bible je rozlišovat mezi poselstvím víry a *tehdejší* formou vědy, která je v bibli obsažena. Čtenář se musí hermeneuticky vžít do doby, kdy byla bible sepsána a uvědomit si jakými metodami a s jakými vědeckými poznatky její autoři měli možnost pracovat, nikoli do bible projektovat aktuální vědecké poznatky.“³³ Chceme-li zachovat metodologickou konzistentnost, měli bychom stejná interpretační hermeneutická pravidla použít i na interpretaci Darwinova díla a připustit možnou variantu, že Darwin by byl v aktuálním diskurzu ateista a evoluci by považoval z a jednoznačně dysteleologický proces.

Evoluční teorie v Lamoureuxově podání tedy musí být vyložena tak, aby neodporovala třem pilířům: Člověk byl stvořen nikoli náhodně, ale naprosto záměrně. Také jeho podoba není náhodná, ale je obrazem božím. Člověk hřeší. Pracuje tedy s pojmy:

- a) záměr,
- b) imago dei,
- c) zodpovědnost za hříchy.

Obraz boží a lidský hřích v tomto konceptu chápeme jako metafyzickou realitu (či spirituální realitu). Existují mimo rámec reálného světa, přesto jej silně ovlivňují, není proto možné tyto dva elementy ve světě detekovat metodami současné vědy.³⁴ Chceme-li spojit evoluční teorii s pojmy hříchu a člověka jako obrazu božího, přičemž Gen 1-11 nečteme doslovně, přichází problém datace. Připustí-li Lamoureux pravdivou fakticitu evolučního procesu, vznik světa se o několik miliard let oproti informacím z Písma posouvá. A nejen to, nastává problém s datací biblických událostí: I. Kdy tedy upadl člověk do hříchu?

32 LARMER, R.: *Intelligent Design and Theistic Evolution: A Reply To Denis O. Lamoureux*. Christian Scholar's Review, 2007, s. 96.

33 LAMOUREUX, D.: *Evolutionary creation: a Christian approach to evolution*, s. 19.

34 Tamt. s. 287.

II. Kdy každý člověk upadá do hříchu? III. Kdy se ve vývoji člověk stal obrazem božím? IV. Kdy se konkrétní člověk stává obrazem božím? Lamoureux však tvrdí, že těmito otázkami se dostáváme do konfliktu kategorií. Otázky „Kdy? Kde? Jak?“ podle něj vznáší až moderní věda, moderní věda tak chce aplikovat svou metodu na metafyzickou realitu, na tyto otázky není možné odpovědět, protože se dostáváme do střetu kategorií.³⁵ Vstup hříchu do světa, jak globálně, tak u každého jednoho člověka stejně jako moment, kdy jsme se stali jako lidé obrazem božím a kdy se každý z nás stává obrazem božím je ve filozofii Lamoureuxa označováno jako mystérium.³⁶

Křesťanský přístup k evoluci, co se týče počátku, pracuje s modelem gradujícího polygenismu (gradual polygenism). Tento model předpokládá, že obraz boží a hřích se skrze mystérium postupně manifestoval napříč generacemi našich předků (nelidských). Neexistuje tedy jediná událost pádu do hříchu či vtisknutí obrazu božího. Metafyzická realita se objevuje pozvolna během evoluce a analogicky během embryologického vývoje jednoho člověka. Tudíž nikdy neexistoval Adam a Eva (či Adamové a Evy³⁷). Tento model se oprostuje od historického i vědeckého konkordismu Gen 1.³⁸

God-of-the-gaps

Lamoureuxův teoretický základ se snaží pracovat především na nezapadnutí teorie precizním rozdělováním kategorií a hermeneutickým výkladem postaveným na pevném a neměnném základě rozlišení mezi literárními žánry, na něž pokud přistoupíme, determinujeme tak každý další postup.

Přesto jsou v teorii evolučního kreacionismu místa, která diskusi vyvolávají. Robert Larmer vidí jádro teistické evoluce (pod teistický evolucionismus v Larmerově výkladu spadá i odnož evolučního kreacionismu) v přirozenosti vývoje. Původ a vývoj života se odehrává naprosto přirozeným způsobem. Design je tedy přirozený světu, přírodě. Kořeny teistické evoluce shledává Larmer v komplementárním modelu filozofie integrujícím v sobě vědecké a teologické představy o světě. Takový model je představován jako nereduktivní celek. Podle Larmera samotný fakt, že je člověk zastáncem vědeckého vysvětlení původu a života na Zemi jej neopravňuje k analogickému přístupu k víře a jejímu vysvětlení původu života na zemi. Larmer ve výkladu teistického evolucionismu shledává spor: působí-li bůh ve světě výhradně skrze

35 Tamt. s. 288.

36 Zavedení pojmu „mystérium“, který není přesně definován, opět rozkrývá křehkou hranici mezi evolučním kreacionismem a teorií god-of-the-gaps, na níž reaguje Larmer (LARMER, R.: *Intelligent Design and Theistic Evolution: A Reply To Denis O. Lamoureux*). Takových pojmů a postupů bychom v Lamoureuxově verzi evolučního kreacionismu mohli nalézt více např. metafyzický skok. Vzhledem k omezenému prostoru předkládám jen některé, které poslouží jako půda pro následnou diskusi.

37 Např. „punctililar Polygenism“ pracuje s variantou více Adamů a Ev.

38 LAMOUREUX, D.: *Evolutionary creation: a Christian approach to evolution*, s. 290.

přírodní zákony, musí teističtí evolucionisté uznat, že potom každé přiznání boží intervence je nevědecké a vlastně nepřipustné.³⁹ Zjednodušeně Larmer tvrdí, že snaha rozbít dichotomii věda a víra způsobem, jakým se o to snaží Lamoureux, je předem určena k nezdaru.

Larmer vyvozuje, že pro člověka mohou existovat jen přírodní zákony a člověk je zastáncem metodologického naturalismu, anebo připustí, že ve světě bůh působí, pak už ale nemohou být přírodní zákony platné tak, jak říká biologie, jinak operujeme na poli teorie god-of-the-gaps.

Vypořádání se teistické evoluce s teorií god-of-the-gaps je problém, na který jsme v textu již několikrát narazili. Teističtí evolucionisté teorii god-of-the-gaps vyvracejí pouhým konstatováním (podle Larmera), že tyto mezery v epistémé jsou postupně vyplňovány vědeckými poznatky (dynamický proces), proto není možné je vyplňovat konstatováním boží intervence. Larmer v tomto vypořádání se postrádá kritický přístup a argumentaci.⁴⁰ Navíc vrátíme-li se k předchozímu odstavci: pokud připustíme, že svět vznikl při Velkém třesku a vyvíjí se na základě evolučních pravidel, pak konstatování teze, že autorem Třesku i evoluce je bůh, protože nevíme, jak tyto události a procesy vysvětlit, je nevyhnutelně konstatováním teorie god-of-the-gaps.

Lamoureuxova práce na evolučním kreacionismu stojí na striktním definování kategorií, jejich vymezování vůči sobě navzájem tak, aby jeho argumentační plán stál na nevyvratitelném základě.⁴¹ Larmer ve snaze napadnout Lamoureuxovu snahu o rozbítí zavedené dichotomie tvrdí, že stejně jako Lamoureux kategorie promýšlel a, že mezi nimi vede jasné linie, stejně jako Lamoureux. Rozlišuje mezi pozicemi, v nichž je původ života a vývoj života na Zemi částečně řízen přímou boží intervencí⁴² a kdy původ života a vývoj života na Zemi řídí teleologickým božím záměrem⁴³ vymezil proti vysvětlení, že se původ života a vývoj života na Zemi řídí bezcílým fyzickým pohybem.⁴⁴ Proto Lamoureux osočuje z předsudků, které má vůči badatelům, kteří se identifikují jako zastánci ID a teističtí evolucionisté, a také z neporozumění výkladu, a proto s touto výtkou Larmer nesouhlasí.⁴⁵

Teorii god-of-the-gaps považuje Lamoureux za naivní, zastaralé a triviální vysvětlování boží intervence ve světě.⁴⁶ Přesto pokud vyjdeme z teoretického výkladu, který nabízí sám Lamoureux, prostor pro teorii god-of-the-gaps v něm

39 LARMER, R.: *Intelligent Design and Theistic Evolution: A Reply To Denis O. Lamoureux*. s. 92.

40 LARMER, R.: *Intelligent Design and Theistic Evolution: A Reply To Denis O. Lamoureux*, s. 91 – 2

41 LAMOUREUX, D.: *Robert A. Larmer on Intelligent Design: An Evolutionary Creationist Critique*. Christian Scholar's Review, 2007, s. 84.

42 Tato pozice bývá podle Larmera připisována už z principu zastáncům ID.

43 Tato pozice bývá podle Larmera připisována už z principu teistickým evolucionistům.

44 LARMER, R.: *Intelligent Design as a Theistic Theory of Biological Origins and Development*. Christian Scholar's Review, 2006.

45 LARMER, R.: *Intelligent Design and Theistic Evolution: A Reply To Denis O. Lamoureux*, s. 93.

46 LAMOUREUX, D.: *Robert A. Larmer on Intelligent Design: An Evolutionary Creationist Critique*. Christian Scholar's Review, 2007.

skutečně najdeme. Vysvětlení vzniku světa, kde boží zásah v Lamoureuxově výkladu bezrozporně existuje, je vlastně potvrzením teorie god-of-the-gaps.⁴⁷

Takovéto zacházení s god-of-the-gaps je ale kategoricky nekonzistentní. Larmer ve stvoření nebere v potaz úroveň, na níž se nachází. Povede-li linii mezi kategoriemi kosmologického (původ a procesy) a osobního (lidské vztahy) božího zásahu, vynikne vztah mezi světem a bohem a také rozdíl mezi evolučním kreacionismem a god-of-the-gaps.⁴⁸ Vzhledem k Larmerovu pozadí, na němž se snaží kritiku Lamoureuxe obhájit, je zřejmé, proč dochází ke svým závěrům. Kosmologický zásah a jeho projev v životě člověka jsou však naprosto rozdílné kategorie. Mezi lidské vztahy Lamoureux přičítá veškeré lidské možné vztahování se k sobě navzájem i ke světu, tzn. epistemologickou rovinu. Kategorie kosmologie však stojí zcela za hranicemi epistemologie, ale na úrovni ontologie. Bůh při vzniku působí kosmologicky na úrovni ontologie, takové působení neprosakuje však do roviny epistemologie. V teorii god-of-the-gaps je tomu však jinak: boží působení se projevuje i na epistemologické rovině.

Závěr

Nejslabším místem Lamoureuxovy snahy dokázat platnost evolučního kreacionismu je jeho dogmatické zaměření. Fakt, že je autor přesvědčen o nenarušitelné pravdivosti (nikoli doslovnosti) jedné knihy by nebyl nijak zavádějícím, zůstal-li by Lamoureux na poli teologie, kudy jeho akademická cesta také vedla. Vzhledem k jeho snaze o adekvátní interdisciplinární nejen přesahy, ale také spojení, je dogmatické lpění na určitých tezích v podstatě největší výzvou, kterou musí autor překonat.

S výzvou naprostého interdisciplinárního překrytí biologie a teologie se snaží vypořádat za pomoci modifikace kognitivního přístupu k bibli a to metodologickým přístupem založeným na odpovídající identifikaci žánru, který určuje různý (pak už neměnný) přístup k pasážím textu. Tedy je-li žánr rozpoznán správně, výklad textu není možné změnit.

Základem takového přístupu ke čtení je správně zvolená hermeneutika a práce s kategoriemi. A správně v tomto případě znamená tak, jak navrhuje Lamoureux. Lamoureux klade podmínky, za nichž lze číst jediným možným způsobem a dojít k jednomu výkladu, tudíž přichází s novým dogmatem. Na základě takového přístupu autor vytváří jakýsi nový systém, v jehož rámci postuluje nová pravidla, která umožňují otevření dveří světa teologie pro zavedení evolučního procesu v jeho teleologické modifikaci.

Avšak takové nové nastavení pravidel s sebou nese nová dilemata. Jak jsme si ukázali na (vzhledem k rozsahu článku pouze na jedné) debatě Larmer-Lamoureux, kde Lamoureux nařkl Larmera z klamně analogie. A opět

47 LARMER, R.: *Intelligent Design and Theistic Evolution: A Reply To Denis O. Lamoureux*, s. 96.

48 LAMOUREUX, D.: *Robert A. Larmer on Intelligent Design: An Evolutionary Creationist Critique*, s. 81.

se použít do rozlišování mezi kategoriemi, na něž se vztahují jiná pravidla. Lamoureux vybudoval komplexní systém, který nepropustí do svého jádra žádnou námitku, pokud se řídíme jeho pravidly. Vybudoval totiž zároveň také schopný a obranný argumentační systém, který na jakoukoli námitku obratem odpovídá, a to obratem ke zpochybnění oponentova kategorického základu.

Otázkou zůstává, zda se Lamoureux ve své hře s kategoriemi nedopouští klamu daného vyloučením. Když Larmer nachází možné chyby v evolučním kreacionismu při působení boha ve stvoření a dále ve světě, kdy by se mohlo jednat o zaplňování mezer v lidském vědění za pomoci božího zásahu (teorie god-of-the-gaps). Larmer v podstatě říká, že je možné, že jednou budeme s jistotou vědět, jakým způsobem vznikla evoluce. Vraťme se ale k formě argumentu: Larmer tvrdí, že v evolučním kreacionismu existují mezery, které v lidském holistickém chápání světa vyplňuje bůh (teorie god-of-the-gaps). Lamoureux, namísto aby odpovídal věcně, vrací se k fundamentálním kategoriím námitky a rozvrstvue je na hierarchické stupně a přikládá jim různý význam a také pravidla, podle nichž se jejich výklad řídí.

Lamoureuxův význam je proto na tomto interdisciplinárním bojišti opravdu velký: vytvoření soběstačného systému je nemalý úkol. Kritiku proto není možné vznášet k jednotlivým bodům jeho teorie, jako spíše k jednotlivým částem jeho metody. Tedy možnostem zpochybnování správnosti kategorií a oprávněnosti jednotlivých argumentačních kroků v rámci čisté argumentace.

Použitá literatura

- ALEXANDER, D.: *The Various Meanings of Concordism*. <https://biologos.org/articles/the-various-meanings-of-concordism> [cit. 12. 1. 2020]
- DAVIS, T.: *Old-Earth (Progressive) Creationism: History and Beliefs* : <https://biologos.org/articles/series/science-and-the-bible/old-earth-progressive-creationism-history-and-beliefs#core-tenets-or-assumptions-of-concordism> [cit. 12.1.2020]
- LAMOUREUX, D.: *Evolutionary creation : a Christian approach to evolution*. Havertown Eugene, Or: The Lutterworth Press Wipf & Stock, 2008.
- LAMOUREUX, D.: Beyond the Cosmic Fall and Natural Evil. In *Perspectives on Science and Christian Faith*, 2016, 68(1), s. 44 – 59.
- LAMOUREUX, D.: *Robert A. Larmer on Intelligent Design: An Evolutionary Creationist Critique*. In *Christian Scholar's Review*, 2007, 37 (1), s. 77 – 90.
- LARMER, R.: *Intelligent Design and Theistic Evolution: A Reply To Denis O. Lamoureux*. In *Christian Scholar's Review*, 2007, 37(1), s. 91 – 100.
- LARMER, R.: *Intelligent Design as a Theistic Theory of Biological Origins and Development*. In *Christian Scholar's Review*, 2006, 36 (1), s. 47 – 61.
- MCKNIGHT, S.: *What is Concordism in Bible-Science Discussion?* <https://www.patheos.com/blogs/jesuscreed/2017/03/07/concordism-bible-science-discussion/> [cit. 12. 1. 2020]

- MORELAND, J. P.: *Complementarity, Agency Theory, and the God-of-the-Gaps* <https://www.asa3.org/ASA/PSCF/1997/PSCF3-97Moreland.html#23> [cit. 17. 1. 2020]
- PENNOCK, R. T.: *God of the gaps: The argument from ignorance and the limits of methodological naturalism*. https://www.academia.edu/3087161/God_of_the_gaps_The_argument_from_ignorance_and_the_limits_of_methodological_naturalism [cit. 11. 1. 2020]
- SEELY, P.: *Concordism and a Biblical Alternative: An Examination of Hugh Ross's Perspective* <https://www.asa3.org/ASA/PSCF/2007/PSCF3-07Seely.pdf> [cit. 12. 1. 2020]

Mgr. Sabina Jesenovská
Filozofická fakulta
Ostravská univerzita
Reální 5
70103 Ostrava
Česká republika
A16622@student.osu.cz